

Choreografie van de tic

Is het lichaam een voorwaarde of een belemmering voor de dans? Pascal Gielen las een bestseller uit 1945, mijmert over Cunningham en Forsythe en zag *Fra Cervello e Movimento - bianco* van Emilio Greco en Pieter C. Scholten.

De rol van het lijf in de dans

L'esprit et le corps

In 1945 legt Marcelle Bourgat de laatste hand aan een 125 bladzijden dun boekje, *Technique de la danse*. Ze speelt daarmee in op de verlangens van iedereen die een prima ballerina wil worden. Een succes, blijkt achteraf: in 1993 zou de negende editie over de toonbank gaan. Binnen een kleine vijftig jaar werden er 57.000 exemplaren verkocht. Met andere woorden, we hebben hier te doen met een bestseller over klassiek ballet.

De kracht van het werkje ligt in de nauwgezette en toch compacte omschrijving van de basisingrediënten van het ballet. Bourgat schrijft over het noodzakelijke drillen van het lichaam, de verschillende personages in een dansvoorstelling, hun hiërarchische schikking; en uiteraard gaat de volle aandacht naar de dans-techniek, de belangrijkste bewegingen en het vocabularium van de kunstvorm. 'La danse est le plus humain des arts, c'est l'esprit et le corps unis au service de la beauté.' Met deze - enigszins humanistische - ondertoon vat ze de beschrijving van haar favoriete kunsttak aan.

Bourgat suggereert dus dat er meer en minder humane kunsten bestaan, waarvan de dans dan toch wel de meest 'menselijke' is. Deze geprivilegieerde positie van het ballet ten opzichte van andere artistieke disciplines, meent ze af te leiden uit het harmonieus samengaan van lichaam en geest ten dienste van 'la beauté' of de Kunst.¹ In haar algemene inleiding op de klassieke ballettechniek beschrijft Marcelle Bourgat dan ook consciëntieus hoe de dansvorm wordt opgebouwd uit de evenwichtige wisselwerking tussen 'la technique corporelle' en 'les disciplines de l'esprit'. De eerste techniek bestaat erin het spel van articulatie en de 'neuro-musculaires' onder de knie te krijgen door dagelijkse training en de intense studie van de combinatiemogelijkheden van het lichaam. Onder de tweede discipline verstaat

Bourgat de compositie of de coördinatie van lichaamsbewegingen volgens de wetten van de esthetiek; kortweg: de choreografie. De eerste techniek steunt dus op de kinetische mogelijkheden van het lichaam, de tweede op de ratio: 'Elle (la danse) est encore une oeuvre rationnelle, car elle cache l'infexible ordonnance des règles mathématiques sous les lois de la cadence, du rythme et des proportions.' Dans is dus ook een vorm van wiskunde die via aller-

hande mathematische berekeningen het lichaam wil uitbuiten.

De tweede gedachte krijgt in de loop van het boekje echter steeds meer de bovenhand. De laatste tachtig bladzijden staan vol met allerlei 'onmogelijke' houdingen die het lijf binnen het decorum van het klassieke ballet moeten wringen. In de eerste beschrijvingen wordt het lichaam met zijn ledematen gedecoupeerd tot meetkundige figuren en mathematische verhoudingen. Vervolgens krijgen we een alfabetische opsomming van allerlei standjes die de basis vormen van het klassieke ballet: 'arabesque, assemblé, attitude, ballonné', enzovoort. De evenwichtige aanhef van Bourgat verliest zich in het tweede deel volledig in 'les règles mathématiques'. Het lichaam wordt herleid tot een interessant object, een instrument, liefst geconditioneerd door een verzameling meetkundige regels.

Eén van de meest gangbare technieken om de grenzen van onze bewegingslogistiek te doorbreken bestaat er blijkbaar in het lichaam te onderwerpen aan een rationeel regelsysteem. Binnen het klassieke ballet ligt het decorum ver buiten het 'natuurlijke' lichaam, het lijf wordt er geconditioneerd door allerlei gesticulatieregeltjes afgeleid uit de geometrie van een ver verleden. Maar ook verschillende hedendaagse choreografen pogen hun dansvocabularium uit te breiden door een beroep te doen op een sterk gerationaliseerd regelsysteem. We kunnen hier bijvoorbeeld denken aan Merce Cunningham, die de toevalsprocedure van de dobbelsteen inschakelt om de meest uiteenlopende bewegingen aan mekaar te koppelen. Het lichaam wordt er onderworpen aan een leuk spelletje 'bodygambling'. Net zoals in een partijtje Russische roulette wordt het (nood)lot van het lijf onderworpen aan een toevalstreffer. De danstheorie van Cunningham wordt hier misschien iets te simpel voorge-